

UDZIAŁ OBYWATELI W KONSULTACJACH PUBLICZNYCH, SPOŁECZNYCH ORAZ PROCESIE STANOWIENIA PRAWA

Poradnik sporządzony przez Stowarzyszenie Centrum Innowacji Społeczeństwa Informacyjnego w ramach realizacji zadania polegającego na prowadzeniu punktu nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej w Powiecie Płockim w roku 2019 ze środków pochodzących z budżetu państwa z części będącej w dyspozycji wojewodów, przez udzielanie dotacji celowej powiatom.

Redaktor:

Adw. Michał Rozkosz

Autorzy:

Dr Małgorzata Panek, Adw. Konrad Panek, Dariusz Kaślewicz

Informacje ogólne

Niniejszy poradnik/informator ma za zadanie przybliżyć jego odbiorcom czym jest udział obywateli w konsultacjach publicznych, społecznych oraz procesie stanowienia prawa i jak obywatele mogą w stanowieniu tego prawa uczestniczyć.

Na wstępie należy przytoczyć i krótko omówić kilka przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, które mają istotne znaczenia dla omawianego tematu:

- art. 1 „*Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli.*” – ten przepis można opisać jako mówiący o tym, że Rzeczpospolita Polska należy do wszystkich jej obywateli i obywatele ci mają wpływ na to, co dzieje się w państwie, jak to państwo funkcjonuje, czy też, że obywatele mają określone ustawami prawa i obowiązki.
- art. 4 ust. 1 „*Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu.*” – jedna z najważniejszych zasad ustrojowych Konstytucji RP, która oznacza, że Naród posiada władzę zwierzchnią w sposób niepodzielny i niezbywalny, zaś sprawuje ją bądź bezpośrednio, bądź przez swoich przedstawicieli;
- art. 4 ust. 2 „*Naród sprawuje władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio.*” – podstawowy mechanizm sprawowania władzy to mechanizm przedstawicielski (demokracja reprezentacyjna lub pośrednia). Drugi mechanizm to demokracja bezpośrednia, której istotą jest takie sprawowanie władzy, w ramach której decyzje podejmowane są bezpośrednio przez Naród, a nie przez powołane w tym celu organy przedstawicielskie. Do podstawowych form demokracji bezpośredniej zalicza się m. in. referendum, obywatelską inicjatywę ustawodawczą i konsultacje społeczne, w ostatnim czasie dodaną także obywatelską inicjatywę uchwałodawczą (na poziomie samorządu terytorialnego).

Z punktu widzenia niniejszego opracowania, najistotniejszą podstawą prawną jest art. 4 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a najistotniejszy temat to właśnie bezpośrednie sprawowanie władzy przez obywateli przejawiające się w konsultacjach publicznych, społecznych, a także w ogóle w udziale w procesie stanowienia prawa.

Rodzaje demokracji bezpośredniej oraz sposoby udziału obywateli w procesie stanowienia prawa

Referendum – jest to bezpośrednio decydowanie przez obywateli o istotnych sprawach Państwa lub samorządu terytorialnego. Przedmiotem referendum są sprawy szczególnie istotne, a rozmiar referendum jest uzależniony od zasięgu terytorialnego i problematyki, której referendum dotyczy (referendum państwowe – np. w sprawie przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej, referendum lokalne). Referendum może być obligatoryjne lub fakultatywne. Instytucję referendum ogólnokrajowego reguluje ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym, zaś istotę referendum lokalnego reguluje ustawa z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym.

W odniesieniu do referendum należy wyjaśnić, kiedy referendum jest ważne, a kiedy wiążące. Referendum jest ważne, gdy zostało przeprowadzone zgodnie z prawem, co każdorazowo stwierdza Sąd Najwyższy. Ważność nie zależy więc od liczby głosujących. Zgodnie z art. 66 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym wynik referendum jest wiążący,

jeżeli wzięła w nim udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania. Wiążący wynik nakłada na organy państwa obowiązek wprowadzenia regulacji objętych referendum (jeżeli obywatele opowiedzieli się za zmianami) lub nakazuje organom władzy powstrzymanie się od zmiany przepisów, co do których obywatele opowiedzieli się za pozostawieniem bez zmian – w tym przypadku próba regulacji tej materii wbrew głosującym będzie naruszeniem Konstytucji. Jeżeli w referendum weźmie udział mniej niż połowa uprawnionych do głosowania, to jest ważne, jednak niewiążące – traktuje się je jako referendum opiniodawcze.

W historii III Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzono łącznie pięć referendum ogólnokrajowe

- 18 lutego 1996 r. – referendum na temat powszechnego uwłaszczenia. Frekwencja wyniosła 32,40%. Za uwłaszczeniem opowiedziało się 94,54%, zaś przeciw 3,78% głosujących;
- 18 lutego 1996 r. – referendum o niektórych kierunkach wykorzystania majątku państwowego. Frekwencja wyniosła 32,44% (referendum ważne, lecz niewiążące);
- 25 maja 1997 – referendum nt. przyjęcia Konstytucji RP. Frekwencja wyniosła 42,86% (referendum ważne i wiążące). Na „*tak*” oddano 52,70%, zaś na „*nie*” – 45,90% głosów;
- 7 – 8 czerwca 2003 – referendum w sprawie akcesji Polski do Unii Europejskiej. Frekwencja wyniosła 58,85% (referendum ważne i wiążące). Za akcesją opowiedziało się 77,45% głosujących, przeciwko było 22,55% z nich;
- 6 września 2015 r. – referendum w sprawie wprowadzenia jednomandatowych okręgów wyborczych w wyborach do Sejmu, stosunku do dotychczasowego sposobu finansowania partii politycznych z budżetu państwa oraz interpretacji zasad prawa podatkowego. Frekwencja wyniosła 7,80% (referendum ważne, lecz niewiążące).

Konsultacje publiczne – definicje konsultacji publicznej określają „Wytyczne do przeprowadzania oceny wpływu oraz konsultacji publicznych w ramach rządowego procesu legislacyjnego” przyjęte w maju 2015 r. przez Radę Ministrów.

Zgodnie z tymi wytycznymi, konsultacje publiczne to powszechne, otwarte konsultacje z partnerami społecznymi, którzy mogą być zainteresowani konkretnym kształtem projektowanego rozwiązania. Konsultacji publicznych – zgodnie z ww. wytycznymi – nie należy utożsamiać z konsultacjami społecznymi – jest to inny rodzaj konsultacji. Konsultacjom publicznym podlegają wyłącznie projekty aktów prawnych na poziomie krajowym, z wyłączeniem aktów prawnych na poziomie samorządowym, do których zalicza się np.:

- projekty ustaw,
- projekty rozporządzeń
- stanowiska rządu do poselskich projektów ustaw,

Informacje o konsultacjach publicznych w Polsce można uzyskać z wymienionych poniżej źródeł:

- portal rządowy Proces Legislacyjny – www.legislacja.rcl.gov.pl,
- strony internetowe Sejmu RP i Senatu RP – www.sejm.pl, www.senat.pl,
- Biuletyny Informacji Publicznej ministerstw,
- portal ngo.pl – www.konsultacje.ngo.pl,
- rządowy portal konsultacji publicznych- www.konsultacje.gov.pl,

Konsultacje społeczne – można je opisać jako możliwość (lub obowiązek) wypowiedzenia pewnej opinii przez członków społeczności w sprawie o znaczeniu publicznym. Efekt takiego wypowiedzenia się nie ma charakteru wiążącego dla władz w procesie podejmowania ostatecznej decyzji, jednakże opinia ta powinna być brana pod uwagę przez przedstawicieli władz. Konsultacje społeczne – jako przejaw demokracji bezpośredniej – wymagają zaangażowania dwóch stron: władzy i społeczeństwa.

Pojęcie konsultacji społecznych może wydawać się tożsame (a więc w konsekwencji mylone) z czynnościami informowania społeczeństwa o jakichś okolicznościach przez władze, czy też z badaniem opinii. Informowanie nie jest czynnością aktywną, ma charakter biernego przyswojenia wiadomości przez obywateli i może przejawiać się m. in. w raportach, stronach internetowych, biuletynie informacji publicznej, okólnikach, ogłoszeniach w prasie. Informowanie nie polega na aktywnym udziale społeczeństwa, a więc społeczeństwo faktycznie nie uczestniczy w procesie stanowienia prawa. Z kolei badanie opinii publicznej, to pewne sondowanie, zadawanie pytań i uzyskiwanie odpowiedzi na konkretnie postawione pytanie, co wiąże się z tym, że społeczeństwo nie ma swobodnego wpływu na kształtowanie tych opinii, ocen, nie ma możliwości prowadzenia dialogu.

Prawo obywateli do konsultacji społecznych na poziomie jednostki samorządu terytorialnego wynika m. in. z Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego, zgodnie z którą na podst. art. 4 ust. 6 *„społeczności lokalne powinny być konsultowane o tyle, o ile jest to możliwe, we właściwym czasie i w odpowiednim trybie, w trakcie opracowywania planów oraz podejmowania decyzji we wszystkich sprawach bezpośrednio ich dotyczących”*.

Konsultacje społeczne to czynności o charakterze zdecydowanie szerszym niż informowanie czy badanie opinii. Polegają one w pierwszej kolejności na przekazaniu wiadomości i wskazaniu możliwych rozwiązań, a w drugim etapie na wypracowaniu rozwiązania najkorzystniejszego dla różnych stron konsultacji (wypracowanie konsensusu).

Konsultacje społeczne mogą przybierać wiele różnych form np. spotkania i wysłuchania publiczne, ankiety, konferencje z udziałem ekspertów, a najbardziej bliskie idei demokracji bezpośredniej są bezpośrednie spotkanie z władzą (jej przedstawicielami).

Konsultacje społeczne mają za zadanie pogłębiać w społeczeństwie zaangażowanie w sam proces stanowienia prawa, w rozwój państwa i samorządu terytorialnego, uświadamiać obywatelom, że każda decyzja podejmowana przez władze powinna być podejmowana dla dobra społeczeństwa, a także przy poszanowaniu opinii tego społeczeństwa.

Konsultacje społeczne to pewien proces i nie mogą one stanowić rezultatu same dla siebie. Innymi słowy – konsultacje społeczne to pewne spotkanie władzy z obywatelem, spotkanie w ramach którego dwie strony dyskusji próbują wypracować wspólne rozwiązanie i właśnie to rozwiązanie jest rezultatem. Konsultacje są więc środkiem do realizacji określonego celu.

Do przykładów konsultacji społecznych uregulowanych wprost w przepisach powszechnie obowiązujących należą m. in.:

1. art. 5 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie obowiązek konsultowania z organizacjami pożytku publicznego projektów aktów normatywnych dotyczących celów statutowych tych organizacji oraz konsultacji projektów aktów normatywnych dot. realizacji zadań publicznych,
2. dział III ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie oraz o ocenach oddziaływania na środowisko –

konsultacje ze społeczeństwem studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz decyzji o uwarunkowaniach środowiskowych zgody na realizację przedsięwzięcia.

3. art. 19 pkt 1 i 21 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej – konsultacje z gminami z danego obszaru powiatu i powiatami z obszaru województwa w zakresie opracowywania i realizacji strategii rozwiązywania problemów społecznych,
4. art. 11 i 17 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym – konsultacje społeczne w zakresie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;
5. art. 21 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy – polityka rynku pracy oparta na zasadzie dialogu i współpracy z partnerami społecznymi;
6. art. 19a ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju – konsultacje projektów programów z jednostkami samorządu terytorialnego, partnerami społecznymi i gospodarczymi oraz z Komisją Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego.

Obywatelska inicjatywa ustawodawcza – instytucja, której podstawą jest art. 118 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z którym inicjatywa ustawodawcza przysługuje grupie co najmniej 100.000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu.

Tryb postępowania w sprawie wykonywania inicjatywy ustawodawczej przez obywateli określa ustawa z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli. Inicjatywa ustawodawcza nie może dotyczyć projektu ustawy budżetowej oraz ustaw bezpośrednio wyznaczających sytuację finansów publicznych – inicjatywę posiada wyłącznie Rada Ministrów (art. 221 Konstytucji), projektu ustawy o zmianie Konstytucji – inicjatywa przysługuje grupie obejmującej co najmniej 1/5 ustawowej liczby posłów, Senatowi oraz prezydentowi (art. 235 ust. 1 Konstytucji).

Dla realizacji obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej wymagane jest w pierwszej kolejności zawiązanie komitetu inicjatywy ustawodawczej, który ma za zadanie rozpowszechniać, przeprowadzić kampanię promocyjną na temat konkretnej inicjatywy ustawodawczej, a także zorganizować zbieranie podpisów obywateli pod listą poparcia dla projektu ustawy.

Komitet obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej może utworzyć grupa co najmniej 15 obywateli polskich, którzy mają prawo wybierania do Sejmu i złożyli pisemne oświadczenie o przystąpieniu do komitetu, ze wskazaniem imienia (imion) i nazwiska, adresu zamieszkania oraz numeru ewidencyjnego PESEL (art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli).

Pierwsza czynność podejmowana przez komitet to zebranie 1.000 podpisów, po czym pełnomocnik komitetu zawiadamia Marszałka Sejmu o utworzeniu komitetu (art. 6 ust. 1 ww. ustawy). Ww. 1.000 podpisów stanowi część wymaganej liczby 100.000 podpisów osób popierających projekt. Do zawiadomienia należy dołączyć projekt ustawy oraz zebrane podpisy. Składany projekt to projekt ostateczny co wynika z art. 7 ust. 2 ww. ustawy, nie ma więc możliwości dokonywania poprawek, autopoprawek w złożonym projekcie (inne podmioty, którym przysługuje inicjatywa ustawodawcza, a więc rząd, prezydent czy parlamentarzyści mają możliwość dokonywania zmian w poddawanych pod obrady projektach ustaw).

Projekt ustawy przygotowany w ramach obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej musi odpowiadać wymogom zawartym w Konstytucji i Regulaminie Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej,

musi mieć uzasadnienie zawierające np. podanie celu, porównanie stanów prawnych – obecnego i spodziewanego, przewidywane skutki finansowe.

Zbieranie podpisów pod projektem obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej zostało uregulowane w art. 9 ww. ustawy. Zgodnie z art. 9 ust. 1 ww. ustawy w miejscu zbierania podpisów obywateli musi być wyłożony do wglądu projekt ustawy. Zgodnie z art. 9 ust. 2 ww. ustawy obywatel udziela poparcia projektowi ustawy, składając na wykazie, obok swojego imienia (imion) i nazwiska, adresu zamieszkania oraz numeru ewidencyjnego PESEL, własnoręczny podpis. Na każdej stronie wykazu musi znajdować się nazwa komitetu i tytuł projektu ustawy, której obywatel udziela poparcia. Co niezwykle istotne – wycofanie poparcia udzielonego projektowi ustawy jest nieskuteczne (art. 9 ust. 3 ww. ustawy).

Z uwagi na to, że instytucja obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej jest przejawem demokracji bezpośredniej realizowanej przez obywateli, a nie sformalizowany podmiot posiadający duże środki finansowe, profesjonalne zaplecze legislatorskie, to wobec projektów wnoszonych w ramach obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej nie stosuje się zasady dyskontynuacji, co oznacza, że projekt ustawy, w stosunku do której postępowanie ustawodawcze nie zostało zakończone w trakcie kadencji Sejmu, w której projekt ten został wniesiony, jest rozpatrywany przez Sejm następnej kadencji bez potrzeby ponownego wniesienia projektu ustawy.

Obywatelska inicjatywa ustawodawcza staje się coraz popularniejszym narzędziem tworzenia prawa. W ostatnim czasie zgłoszono np. propozycję nieodrzcucania projektów obywatelskich w pierwszym czytaniu (projekt uchwały w sprawie zmiany Regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, druk sejmowy nr 64).

Przykłady projektów ustawy, które wpłynęły w ramach obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej:

- obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, projekt wpłynął do Sejmu RP 9 sierpnia 2011 r., druk nr 19, projekt ustawy dotyczy zmniejszenia wysokości wpłat "*janosikowych*" oraz o ustalenie motywacyjnego sposobu rozdzielania środków pochodzących z tych wpłat między gminy i powiaty;
- obywatelski projekt ustawy o ochronie zwierząt, projekt wpłynął do Sejmu RP 11 lipca 2011, druk nr 26, projekt m. in. przewiduje zakaz nieuzasadnionego zabijania zwierząt, zakaz znęcania się nad nimi, zawiera przepisy dotyczące zwierząt domowych oraz kotów wolnożyjących, zwierząt gospodarskich, zwierząt wykorzystywanych do celów widowiskowych, rozrywkowych, filmowych, sportowych i specjalnych, a także zwierząt dzikich; przewiduje utworzenie Krajowej Inspekcji ds. Zwierząt; określa zasady transportu zwierząt, wykonywania zabiegów na zwierzętach, przeprowadzania uboju, uśmiercania oraz ograniczania populacji zwierząt.

Obywatelska inicjatywa uchwałodawcza – jest to instytucja analogiczna jak obywatelska inicjatywa ustawodawcza, z tym że dotyczy ona określonej jednostki samorządu terytorialnego.

Obywatelska inicjatywa uchwałodawcza jest nowością w polskim systemie prawa. Została ona wprowadzona na mocy przepisów ustawy z dnia 11 stycznia 2018 r. o zmianie niektórych ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych.

Obywatelska inicjatywa uchwałodawcza dotyczy aktów prawa powszechnie obowiązującego na terenie danej jednostki samorządu terytorialnego tj. uchwał stanowionych przez

organ uchwałodawczy danej jednostki samorządu terytorialnego (radę gminy, radę powiatu lub sejmik województwa). Instytucja ta jest uregulowana przepisami:

- art. 41a ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym;
- art. 42a ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym;
- art. 89a ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa.

W Powiecie Płockim, który liczy 111.226 mieszkańców (stan na 2017 r.), zgodnie z art. 42a ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym obywatelska inicjatywa uchwałodawcza przysługuje grupie co najmniej 500 osób.

Rada Powiatu w Płocku w drodze uchwały nr 22/IV/2019 z dnia 18 stycznia 2019 r. w sprawie obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej określiła szczegółowe zasady wnoszenia inicjatyw obywatelskich, zasady tworzenia komitetów inicjatyw uchwałodawczych, zasady promocji obywatelskich inicjatyw uchwałodawczych oraz formalne wymogi, jakim muszą odpowiadać składane projekty.

Wykaz punktów nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w Powiecie Płockim na 2019 r.

Punkt	Porozumienie z Gminą/Powiat Płocki	Lokalizacja punktu nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego	Harmonogram udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego	Podmiot świadczący nieodpłatną pomoc prawną lub nieodpłatne poradnictwo obywatelskie
Punkt nieodpłatnej pomocy prawnej				
	Gmina Gąbin	Urząd Miasta i Gminy Gąbin, 09- 530 Gąbin ul. Stary Rynek 16, pokój nr 5 (parter)	Poniedziałek w godzinach 8 ⁰⁰ – 12 ⁰⁰	Stowarzyszenie Centrum Innowacji Społeczeństwa Informacyjnego KRS 0000220959 09-402 Płock ul. Pedagogiczna 7
	Gmina Bulkowo	Szkoła Podstawowa we Włókach, Włoki 16, 09-454 Bulkowo, pokój 1 i 2	Wtorek w godzinach 9 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰	
	Gmina Mała Wieś	Lokal w budynku Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Małej Wsi ul. Płońska 4, 09-460 Mała Wieś	Środa w godzinach 12 ⁰⁰ - 16 ⁰⁰ i piątek w godzinach 8 ⁰⁰ – 12 ⁰⁰	
	Gmina Słupno	Lokal w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Słupnie (parter), ul. Warszawska 26 A, 09-472 Słupno	Czwartek w godzinach 14 ⁰⁰ – 18 ⁰⁰	
Punkt nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, w tym mediacje				
2	Gmina Bulkowo	Szkoła Podstawowa we Włókach, Włoki 16, 09-454 Bulkowo, pokój 1 i 2	Poniedziałek w godzinach 9 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰	Stowarzyszenie Mazowsze „Razem” Łętowo 3 09-470 Bodzanów KRS 0000717180
	Gmina Drobin	Lokal w Miejsko – Gminnej Bibliotece w Drobinie ul. Rynek 1, 09-210 Drobin	Wtorek w godzinach 8 ⁰⁰ – 12 ⁰⁰	
	Gmina Gąbin	Urząd Miasta i Gminy Gąbin, 09- 530 Gąbin ul. Stary Rynek 16, pokój nr 5 (parter)	Środa w godzinach 14 ⁰⁰ – 18 ⁰⁰	
	Gmina Bielsk	Urząd Gminy Bielsk Pl. Wolności 3a, 09-230 Bielsk	Czwartek w godzinach 8 ⁰⁰ – 12 ⁰⁰	

	Gmina Łąck	Lokal w Hali Sportowej w Łącku, ul. Gostynińska 2, 09-520 Łąck	Piątek w godzinach 8 ⁰⁰ – 12 ⁰⁰ MEDIACJE	
Punkty nieodpłatnej pomocy prawnej				
3	Gmina Nowy Duninów	Urząd Gminy w Nowym Duninowie, ul. Osiedlowa 1, 09-505 Nowy Duninów, parter - pokój nr 1	Poniedziałek w godzinach 8 ⁰⁰ -12 ⁰⁰	Łącznie 5 osób – 3 radców prawnych wyznaczonych przez OIRP i 2 adwokatów wyznaczonych przez ORA. Radcy prawni: poniedziałek, środa, piątek. Adwokaci: wtorek i czwartek.
	Gmina Łąck	Lokal w Hali Sportowej w Łącku, ul. Gostynińska 2, 09-520 Łąck	Wtorek w godzinach 8 ⁰⁰ -12 ⁰⁰	
	Gmina Drobin	Lokal w Miejsko – Gminnej Bibliotece w Drobinie, ul. Rynek 1, 09-210 Drobin	Środa w godzinach 8 ⁰⁰ -12 ⁰⁰	
	Powiat Płocki	Zespół Szkół im. Jana Śniadeckiego w Wyszogrodzie, ul. Niepodległości 11, 09- 450 Wyszogród	Czwartek w godzinach 13 ⁰⁰ –17 ⁰⁰	
	Gmina Słupno	Lokal w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Słupnie (parter), ul. Warszawska 26 A, 09-472 Słupno	Piątek w godzinach 14 ⁰⁰ -18 ⁰⁰	
4	Gmina Mała Wieś	Lokal w budynku Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Małej Wsi ul. Płońska 4, 09-460 Mała Wieś	Poniedziałek w godzinach 8 ⁰⁰ -12 ⁰⁰	Łącznie 5 osób – 2 radców prawnych wyznaczonych przez OIRP i 3 adwokatów wyznaczonych przez ORA. Radcy prawni: wtorek i czwartek. Adwokaci: poniedziałek, środa, piątek.
	Powiat Płocki	Zespół Szkół im. Jana Śniadeckiego w Wyszogrodzie ul. Niepodległości 11, 09-450 Wyszogród	Wtorek, piątek w godzinach 9 ⁰⁰ –13 ⁰⁰	
	Gmina Brudzeń Duży	Urząd Gminy Brudzeń Duży ul. Toruńska 2, 09-414 Brudzeń Duży	Środa w godzinach 10 ⁰⁰ –14 ⁰⁰	
	Gmina Nowy Duninów	Urząd Gminy w Nowym Duninowie, ul. Osiedlowa 1, 09-505 Nowy Duninów	Czwartek w godzinach 8 ⁰⁰ –12 ⁰⁰	

W celu skorzystania z nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego można dokonać umówienia wizyty pod nr 24-267-67-76 (w dni powszednie w godzinach 7.30-15.30). Z ważnych powodów dopuszcza się ustalanie innej kolejności. Kobietom w ciąży porady nieodpłatnej pomocy prawnej udzielane są poza kolejnością.

Płock, 2019 rok